

ROZWÓJ MIAST I MIASTECZEK WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO

Miasta współczesne pełnią poważną i różnorodną rolę. Rola i znaczenie miast niezawsze pozostaje w zgodzie z rolą wyznaczoną danej osadzie miejskiej przy jej powstaniu. O zmianę roli pełnionej przez miasto o jego powstaniu, rozwoju i upadku, decyduje prawie zawsze czynnik geograficzny, stąd też dobre przeanalizowanie momentów geograficznych przy równoczesnym uwzględnieniu i czynnika historycznego, pozwoli z jednej strony zrozumieć dzisiejszy stan miast na pewnym obszarze, a równocześnie umożliwi przewidywania ram, w których dokonywać się będzie rozwój miast w przyszłości.

Badania nad miastami województwa lubelskiego właściwie nie istnieją, mimo, iż teren ten przedstawia wdzięczne pole do prac tego rodzaju. Na obszarze województwa lubelskiego stwierdzamy: 1. Słaby stopień umiastowienia, wyrażający się 17,9 proc. ludności miejskiej w stosunku do ogółu mieszkańców województwa - pozostający poniżej przeciętnej normy dla Polski / 27,4/proc. w/g stanu w dniu II powszechnego spisu ludności z dnia 9. XII 1931 r./

2. Mała ilość miast w pełni tego słowa znaczeniu. Jeżeli miarą wielkości miasta ma być ogólna liczba mieszkańców, to na obszarze województwa lubelskiego znajdowało się w roku 1931 tylko jedno wielkie miasto Lublin, liczący wówczas 112 tysięcy głów. Ponadto znajdowały się tu trzy miasta kategorii miast średnich - małych - poniżej 50 tys. mieszkańców /Siedlce 37 tys. Chełm 29 tys. Zamość 24 tys./.

Reszta stanowiła już tylko miasta ośrodkami małe, o liczbie ludności wahającej się od 10 - 20 tysięcy / Biłgoród Podlaski, Miedzyrzec Podlaski, Łuków, Hrubieszów, Puławy, Kraśnik, Kraśnostaw, Tomaszów Lubelski /, lub jeszcze większa grupa miasteczek względnie osad miejskich o liczbie mieszkańców wahającej się od 1 do 10 tysięcy głów.

Ta ostatnia grupa - grupa miasteczek względnie osad miejskich jest przeważająca. Ażkolwiek dość trudno ustalić liczebność tej grupy z uwagi na dużą rozbieżność, istniejącą pod tym względem nawet w urzędowych publikacjach. Głównego Urzędu Statystycznego, to jednakże opierając się na stanie zarejestrowanym na mapach topograficznych Woj. Instytutu Geograficznego w podziale 1:100 000 z lat 1928 - 1936, możemy ocenić ilość miasteczek względnie osad miejskich na obszarze województwa lub. co najmniej na 80. Pierwszej więc grupie miast, składającej się w sumie z 12 - tu /licząc w to już i miasta

małe/, przeciwstawia się kilkakrotnie liczniejsza grupa osad miejskich, decydująca właściwie o urbanizacyjnym stanie województwa lubelskiego.

Wyliczając odsetek ludności miejskiej woj. lubelskiego, należałoby odliczyć z ogólnej liczby mieszkańców miast, tę część ludności, która oddaje się zajęciom rolniczym. W grupie miasteczek, ludność o zajęciach rolniczych stanowi poważną, nieraz przeważającą część. Odliczając odsetek ludności rolniczej od liczby ludności miejskiej, otrzymany cyfrę niższą jeszcze od podanych wyżej 17,9 proc. Jednym z zadań przyszłych badań nad osadami miejskimi województwa lubelskiego, będzie poznanie dokładnie struktury zawodowej skupisk miejskich.

Wielkość osady miejskiej, wyrażona bezwzględną liczbą mieszkańców, nie wiele mówi o znaczeniu jej dla okolicy. Miasteczka czy nawet miasta o przeważającym charakterze rolniczym, mimo nawet dość pokażnej liczby mieszkańców, żyją życiem samowystarczalnym, wywierając wpływ na okolicę conajwyżej jako niewielkie targowiska na płody rolne i hodowlane. Niektóre z miast spełniają dodatkowo funkcję administracyjną i kulturalną. Wielorakie znaczenie poszczególnych osad miejskich najlepiej odzwierciedla obszar naturalnego ciężenia. Obszarem naturalnego ciężenia względnie strefę wpływu danego miasta nazywam powierzchnią, na której wpływ najbliższego miasta jest pod każdym względem dominujący. Dominacja danego miasta przejawia się między innymi także w tem, że ze strefy wpływu ściąga miasto ustawicznie pewną liczbę ludności, emigrującej ze środowiska wiejskiego na skutek najróżnorodniejszych przyczyn i szukającej punktów oparcia w środowisku miejskim.

Obszar i siła przyciągania ludności wiejskiej do poszczególnych ośrodków miejskich - oto drugie zagadnienie, które dla miast wojew. lubelskiego należy przepracować.

Z powyższą sprawą wiąże się kwestia tempa przyrostu osad miejskich w wojew. lubelskim. Jak pouczają cyfry, zebrane podczas I. III. Powszechnego Spisu Ludności Rzplitej, tempo przyrostu osad miejskich w wojew. lubelskim nie było słabe. Niemniej w tabeli obejmującej tylko miasta powyżej 10000 mieszkańców, zaznaczają się trzy grupy: 1. o najsilniejszym przyroście procentowym /Tomaszów Lubelski, Biała Podlaska, Kraśnik/, 2. oprzeciętym przyroście /grupa najliczniejsza/ i 3. o przyroście najsłabszym /między innymi Łuków/. Trzeba by wyświelić w jakim stopniu wzrost ludności poszczególnych osad miejskich między rokiem 1921 a 1931 jest wynikiem przyrostu naturalnego ludności miejskiej, w jakim zaś stopniu zjawisko to uzależnione jest od napływu ludności wiejskiej do miast, wreszcie, o ile znaczny przyrost procentowy ludności poszczególnych miast łączy się z inkorporacją podmiejskich gromad wiejskich do organizmu miejskiego. Wyświelenia szczegółowe go wymagają posatym stosunki demograficzne poszczególnych skupisk

miejskich, posiadające pod tym względem swe specyficzne znamiona.

Ilość i rozmieszczenie osad miejskich na obszarze woj. lubelskiego jest wynikiem długiego procesu historycznego, sięgającego nieraz w zamierzchłe czasy. Niektóre miasta wyrosły obok, lub na gruzach grodzisk /np. Opole, Grabowiec, Wąwolnica/, inne były celowo zakładane dla celów ekonomicznych, lub obronnych /np. Zamość/ Niektóre osady miejskie utraciły swój pierwotny charakter, w innych razach osady wiejskie przemieniły się na osady miejskie. Dla wyświetlenia procesu powstania, rozwoju i zamierania osad miejskich, wiele materiału dostarczyć może analiza geograficznego położenia miasta/ zależność od stosunków morfologicznych hydrografii, stosunków geologicznych, glebowych, fitogeograficznych/.

Ostatnia grupa zagadnień wiąże się z fizjognomją miast. Plan krajobrazowy miasta odzwierciedla cały proces genetyczny osady, zawiera w sobie ślady przeszłości, oddaje warunki, narzucone przez otoczenie geograficzne, oraz zaradza tendencje rozwojowe miast na najbliższą przyszłość. Sporządzenie planów krajobrazowych miast posiada szczególną wagę dla planowania przestrzennego, jako podstawowy punkt wyjścia dla wszelkiego wnioskowania oraz układania linii regulacyjnych, przebudowy i rozbudowy poszczególnych ośrodków miejskich.

TABELA WZROSTU PROCENTOWEGO MIAST

woj. lubelskiego w l. 1921 - 1931

Nazwa	Bezwzgl. liczba ludn. w 1931 r.	Bezwzgl. liczba ludn. w 1921.r.	Wzrost procentowy
Lublin	112 539	94 543	19.0 %
Siedlce	36 927	30 676	20.4,,
Chełm	29 222	23 221	25.8 ,,
Zamość	24 272	19 023	27.6 ,,
Biała Podl.	17 549	13 088	34.1 ,,
Międzyrzec Podl.	16 837	14 211	18.5 ,,
Łuków	13 971	12 571	11.1 ,,
Hrubieszów	13 359	10 595	26.1 ,,
Kraśnik	11 615	8 903	30.5 ,,
Krasnystaw	10 435	8 943	16.7 ,,
Tomaszów Lub.	10 433	7 639	36.6 ,,

o/ brak danych dla Puław

W zakończeniu nadmieniam, że prace nad poszczególnymi grupami zagadnień dotyczących miast woj. lubelskiego zostały zapoczątkowane w Zakładzie Geografii Uniw. M.C.S. Rezultaty tych prac będą posiadać wartość nie tylko czysto naukową, ale mogą też być przydatne przy realizacji zamierzeń Regionalnego Urzędu Planowania Przestrzennego.

MAPA WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO

Podziałka 1:500000

Wykaz znaków	
	Miasta i miasteczka
	Wsie
	Drogi państwowe
	Drogi wojewódzkie
	Drogi powiatowe i gminne
	Koleje
	Jeziora, rzeki i rzeczki
	Granice województwa
	Granice powiatu

Lat do prz. m. Gypka

WYKONANO W REGIONALNYM URZĘDZIE
PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO W LUBLINIE
19.7.1945.